

УДК 37.091.4Максим.(092)(477)»1651/1715»

ОЛЕСЯ ПОГРІБНЯК*(Полтава)*

КЛЮЧОВІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО СВІТОГЛЯДУ ІВАНА (ІОАННА) МАКСИМОВИЧА (1651-1715 РР.)

Виокремлено і проаналізовано комплекс ключових чинників формування педагогічного світогляду Івана (Іоанна) Максимовича в освітньому просторі кінця XVII – початку XVIII ст.

Ключові слова: Іван (Іоанн) Максимович, світогляд, педагогічний світогляд, педагогічна діяльність, чинники формування педагогічного світогляду

Поглиблене вивчення історико-педагогічної спадщини минулого упродовж останніх десятиріч набуває усе більшої актуальності. На етапі сучасного розвитку національної системи освіти осмислення історико-педагогічного досвіду попередніх поколінь забезпечує необхідні умови для ефективного поєднання сучасних інноваційних ідей та кращих здобутків вітчизняної і зарубіжної педагогіки. Це все дозволяє стверджувати про перспективи розвитку освітнього простору XXI століття.

Історія української педагогіки сповнена іменами видатних просвітників і культурних діячів, самовіддана праця яких слугувала національно-державному відродженню і зміцненню. У плеяді відомих українських педагогів кінця XVII – першої третини XVIII ст. особливе місце належить Івану (Іоанну) Максимовичу (1651–1715 рр.) – талановитому педагогові і просвітникові, активному громадському, культурному, церковному діячеві, літераторові, який жив і працював на теренах України понад 60 років. Особистість І. Максимовича, різні аспекти його біографії й багатогранної творчої спадщини привертають увагу вітчизняних і зарубіжних дослідників, зокрема: висвітленню основних етапів життєвого і творчого шляху педагога присвятили свої праці М. Скопирев, А. Сулоцький, А. Юр'євський та ін.; творчу літературну спадщину вивчали К. Борисенко, С. Журавльова, О. Засько та ін.; громадсько-просвітницька діяльність І. Максимовича стала об'єктом наукових пошуків О. Кивлюка, С. Мащенка, С. Павленка та ін.; церковна і культурна діяльність просвітника привертала увагу М. Денисова, Є. Поселяніна, С. Фоміна та ін.

У той же час проблема формування педагогічної позиції І. Максимовича є мало дослідженою, носить епізодично-фрагментарний характер, вимагає системного та комплексного вивчення і узагальнення. У зв'язку з цим вважаємо за доцільне зупинитися на з'ясуванні та системному аналізові ключових чинників формування педагогічного світогляду Іоанна Максимовича, що становитиме мету даної статті.

У сучасному науковому потрактуванні поняття «світогляд» визначається як система «принципів, знань, ідеалів, цінностей» [15, с. 569] особистості, її «поглядів на навколишній світ і своє місце в ньому» [9, с. 426]. У філософському розумінні світогляд – це сукупність узагальнених знань і уявлень людини про себе та навколишній світ, це система цінностей, переконань і практичних настанов, які регулюють ставлення особистості до оточуючої дійсності та до

самої себе і впливають на оцінку нею свого місця в світі та свого життєвого призначення (В. Вандишев, В. Петрушенко, В. Кремень, В. Льїн, Є. Причепій, А. Черній, А. Чекаль та ін.). З позиції педагогічної науки світогляд розуміємо як «напрацьовану в процесі навчання і виховання систему загальних поглядів на світ і його закономірності, систему переконань, що відображають відношення до явищ природи і суспільного життя» [12, с. 694]. Отже, структурними компонентами педагогічного світогляду є знання («особлива форма духовного засвоєння результатів пізнання, яка характеризується усвідомленням їх істинності» [15, с. 228]), погляди (уявлення про світ) і переконання («основна моральна настанова, яка визначає мету і напрям вчинків людини, тверда впевненість у чомусь» [3, с. 257]), які формуються у спілкуванні та у широкій сфері активної практичної діяльності особистості.

Варто зазначити, що будь-який світогляд формується під впливом низки чинників. Поняття «чинник» витлумачується у сучасному тезаурусі як «умова, рушійна сила, причина будь-якого процесу, що визначає його характер або одну з основних рис; фактор» [2, с. 1601].

Отже, під *чинниками формування педагогічного світогляду* розуміємо сукупність факторів, які виступають рушійними силами формування системи знань, ідей, поглядів та переконань педагога і дозволяють йому практично зреалізуватися у власній педагогічній діяльності. Таким чином, у контексті даної статті розглянемо процес формування педагогічного світогляду (системи педагогічних знань, поглядів, ідей, переконань тощо) Івана (Іоанна) Максимовича, а також проаналізуємо комплекс чинників, які стали його основою.

Педагогічна позиція Іоанна Максимовича залишалася стійкою і незмінною упродовж усього його життя та невтомної праці. Беззаперечно, підґрунтям формування педагогічної позиції майбутнього просвітника слугував устрій шляхетної православної родини Максима та Єфросинії Васильківських, у якій 10 грудня 1651 р. народився майбутній педагог. Батько, Максим Васильківський, був родом з Василькова (звідти, ймовірно, й походить прізвище Васильківський), належав до козацької старшини. Займаючись торгівельною справою і орендою Лаврських маєтків, переселився в місто Ніжин, в околицях якого знаходилися його орендовані угіддя. Про матір І. Максимовича майже нічого не відомо. Маємо свідчення, що Єфросинія Васильківська мала шляхетне походження й була побожною жінкою і разом із своїм чоловіком щедро жертвувала кошти на будівництво та оздоблення Божих храмів [10]. З різних історичних джерел стає відомим, що в сім'ї окрім Івана було ще шестеро синів, які у свій час служили в козацькому війську: Василій (компанійський козацький полковник, згодом наказний Переяславський полковник), Петро (значний Військовий товариш), Дмитро (найближчий сподвижник гетьмана Івана Мазепи), Григорій (Переяславський протопіп), Михайло та Антон (обидва були бунчуковими товаришами при гетьманові). Іван був найстаршим з братів і за тодішнім звичаєм отримав прізвище Максимович – від імені батька.

Початкову освіту Іван здобував удома. Світогляд майбутнього просвітника зароджувався на засадах глибокої християнської моралі, любові й пошані до ближнього. Безсумнівно благочестивими і відданими церкві батьками йому прищеплювалася любов і віра в Бога, моральні цінності й культура, вміння співчувати і бажання допомагати нужденним. Згодом І. Максимович, ймовірно, продовжив навчання в одній із місцевих парафіяльних шкіл, яких у Ніжині на той час було декілька (достеменних відомостей про це нами не знайдено).

Малий Іван був допитливим хлопчиком, усіляко намагався здобувати все нові й нові знання. Це прагнення зрештою привело його до Києво-Могилянської колегії, згодом академії.

Києво-Могилянська академія з її устроєм стала домінантним чинником у формуванні педагогічного світогляду І. Максимовича. Внутрішній устрій Києво-Могилянської академії яскраво окреслює цитата пункту 1 Академічної інструкції 1734 року: «До Академії має прийматись для придбання знань будь-яка вільна людина всякого звання й стану, звідкіля б вона не прийшла, лише б визнавала східну християнську віру й мала здібності до навчання» [16, с. 114]. Це свідчить про те, що провідним принципом навчального закладу упродовж усього свого існування був принцип усестановості та рівності усіх у навчанні, який знаходив відображення у педагогічно-просвітницькій діяльності його обдарованих випускників. Не став винятком й Іван Максимович.

Під час навчання в Академії І. Максимович досконало вивчав латинську й церковнослов'янську мови, у класах риторики розвивав здібності до віршування й опановував мистецтво красномовства. Саме у цей період свого життя юний Іван остаточно самовизначився зі своїм покликанням: духовне призначення і бажання служити православної церкві стали сенсом усього його життя. Одночасно цей період став основою формування його педагогічних переконань – відстоювання ідей морального виховання особистості на засадах християнської віри. Здібного хлопця помітили у Колегії й по закінченні навчання залишили на викладацькій посаді. Не зважаючи на досить молодий вік, І. Максимовича призначили спочатку викладачем латинської мови, згодом – він читав поезію та риторіку. Саме з цього періоду й розпочинається формування стійкої педагогічної позиції просвітника: він глибоко пройнявся проблемами навчання та виховання, постійно займався самоосвітою і самоудосконаленням, вивчав філософські та богословські твори західних учених тощо.

Важливим фактором формування педагогічної позиції просвітника стало найближче релігійне та світське оточення, до якого входили церковні служителі, його соратники і однодумці – учасники Чернігівського літературно-філософського кола, викладачі та студенти Чернігівського колегіуму тощо.

Церковна діяльність І. Максимовича розпочалася у 1676 р., коли з рук свого духовного наставника, відомого богослова, архімандрита Свято-Успенської Києво-Печерської Лаври Інокентія Гізеля він приймає чернечий постриг на ім'я Іоанн – на честь свого небесного заступника Св. Іоанна Златоустого. Під час перебування в Києво-Печерській лаврі, яка в ті часи славилася подвижництвом та благочестям чернечого життя, яскраво проявилися здібності молодого ченця. Невдовзі блюститель Київської митрополії архієпископ Лазар Баранович рукополагає його ієродияконом, потім – ієромонахом і призначає економом цього найбільшого і найславетнішого в Україні монастиря. Упродовж 1685–1690 рр. Іоанн Максимович був офіційним «казнодієм Печерським», тобто Лаврським проповідником. Цьому значною мірою сприяли таланти духовного письменника та яскравого проповідника, що відкрилися у молодого ієромонаха [10]. У 1681 р. ієромонах Іоанн Максимович був призначений намісником приписаного до Києво-Печерської Лаври Брянського Свенського монастиря, де він активно займався реорганізацією монастирського життя, пильнував за дисципліною і благочестям ченців, а в своїй адміністративній діяльності керувався виключно проукраїнськими традиціями, ревно намагаючись оточити себе рідними людьми: «...священник Иоанн... скоро заполнил его [монастырь]

поляками и черкасами (українцями)..., а священников московских и дьяконов выслал из монастыря всех до одного человека...» [5, с. 346–347].

Важливу участь в долі Іоанна Максимовича відіграв відомий Чернігівський архієпископ Св. Феодосій Углицький. Маючи похилий вік та слабке здоров'я, владика Феодосій вирішив зробити молодого й енергійного «свенського» намісника своїм помічником. У 1695 р. він викликав Іоанна до себе в Чернігів і запропонував йому стати архімандритом Єлецького монастиря. Максимович, який був в добрих стосунках зі святителем Феодосієм ще з часів перебування у Києві, охоче погодився взяти на себе цей нелегкий послух [10].

Після смерті Св. Феодосія постало питання про призначення на його місце нового архієпископа. На цю посаду було висунуто три кандидати: ігумен Троїцько-Іллінського чернігівського монастиря Лаврентій Крщонович, архімандрит Новгород-Сіверський Іларіон Лежайський та архімандрит Єлецького монастиря Іоанн Максимович. Вибори архієреїв в Українській Православній Церкві відбувалися згідно давніх канонів з кількох найдостойніших кандидатів собором, у якому брали участь як духовні, так і світські особи. Більшістю голосів чернігівським архієпископом був обраний Іоанн Максимович. 10 січня 1697 р., за поданням гетьмана Івана Мазепи, Московський патріарх Адріан рукоположив архімандрита Іоанна в архієрейський сан. Хіротонія відбулася у московському Свято-Успенському соборі [10].

Іоанн Максимович 14 років керував Чернігівською єпархією, відзначався високими християнськими чеснотами та просвітницькими справами, опікувався бідними, дбав про освіту й підвищення моральності духовенства, поглиблено займався внутрішнім самовихованням і саморозвитком, ревно насаджував українську національну культуру у своєму регіоні, за що був винагороджений глибокою любов'ю та високим авторитетом серед людей.

Не менш помітний вплив на формування педагогічної позиції І. Максимовича мав Чернігівський літературно-філософський гурток, за іншими даними – Чернігівське науково-літературне коло [7].

Фундатор гуртка Л. Баранович та його соратники й послідовники І. Галатовський, Д. Туптало, І. Максимович, А. Стаховський й ін. внесли вагомий вклад до скарбниці української освіти, виробили ряд світоглядно теоретичних принципів навчання й виховання [7, с. 352]. Ключовою концепцією гуртка виступало «перехрещення», моральне самооновлення людини, головною метою життя якої повинно стати духовне удосконалення та добродійство. Належне місце також відводилося вивченню впливів соціального середовища (сім'я, школа, церква тощо) на формування морально зрілої особистості, поряд з цим великої уваги надавалося розвитку індивідуальності людини, вивченню її особистісних якостей. Чернігівські мислителі власним прикладом щодня мотивували, спрямовували, закликали людей на добрі вчинки: вносили щедрі пожертви у будівництво церков, шкіл і друкарень, допомагали бідним і знедоленим. Вони наголошували на системності і систематичності благодійних справ, підкреслюючи, що тільки у повсякденному благодіянні можна проявити справжню любов до ближнього і до Бога.

Варто відзначити також невтомну літературну працю чернігівських культурно-освітніх мислителів. Діячі чернігівського кола розкривають перед нами суттєвий спектр семантичного значення слів і словосполучень, підтверджуючи цим свою ерудицію, знання іноземних мов і світоглядних вчень [17, с. 135]. Їхні твори у переважній більшості як релігійно філософські, так і літературні,

написані тогочасною українською мовою. За змістом вони сповнені патріотичними мотивами, ідеями, що спонукали до захисту Вітчизни, до збереження й примноження національних соціально-культурних цінностей [7, с. 355].

Будучи активним учасником Чернігівського науково-літературного кола, Іоанн Максимович прославився і як літературний діяч: він з пристрасстю писав вірші і видавав книги церковноповчального характеру, у яких переповідав прочитані ним праці світових мислителів (Демосфена, Сенеки, Гомера та ін.), розмірковував над проблемою сутності людського життя, моральних цінностей, відображав власні просвітницькі та педагогічні ідеї. Аналіз творів ученого свідчить, що він намагався поєднати навчання з вихованням, його ідеї загальнодоступної національної освіти збігалися з аналогічними ідеями Я.-А. Коменського. Ці твори містять багато моральних сентенцій і виховних вимог; релігійні та моральні мотиви пов'язуються із загальнолюдськими поглядами та нормами поведінки особи в суспільстві. Просвітитель закликав виховувати в молоді чистоту думок, бажання робити добрі справи, повагу до батьків, слухняність, милосердя, стриманість; підкреслював вирішальну роль розуму, а не емоцій у виборі форм виховання; першочергову роль у поширенні знань і вихованні людини відводив учителям, який має бути терплячим і наполегливим [6, с. 39].

Іншим, не менш важливим чинником формування й укорінення педагогічного світогляду І. Максимовича розглядаємо Чернігівський колегіум – перший навчальний заклад вищого рівня у Лівобережній Україні, який дуже швидко після свого заснування став осередком освіти всеукраїнського значення.

Витоки Чернігівського колегіуму історична традиція пов'язує з новгород-сіверським періодом діяльності Л. Барановича, який після висвячення в чернігівські єпископи в 1657 р. обрав Новгород-Сіверський місцем свого перебування, відновив там Спасо-Преображенський монастир, заснував друкарню та школу, а потім перевів їх до Чернігова. Із часом чернігівські школи через брак коштів і місця не змогли розширитися і зміцніти, а Л. Барановичу не вдалося створити навчальний заклад вищого рівня з повним комплектом класів та відповідним обсягом предметів [13, с. 69]. А цього потребувало тогочасне суспільство.

Тому у 1700 р. за безпосередньої підтримки і фінансового сприяння гетьмана Івана Мазепи Іоанн Максимович реорганізував «латинські школи» Лазаря Барановича в Чернігівський колегіум при кафедральному Борисоглібському монастирі: «був збудований навчальний корпус з класами, дзвіницею, трапезною, службами, папірнею для друкарні» [11, с. 41]. Архиепископія знайшла кошти для платні викладачам, які були призначені з числа ченців Борисоглібського монастиря – випускників Києво-Могилянської академії. У колегіумі дотримувалися демократичних правил прийому. Вчитися могли діти всіх станів – духовенства, дворян, козацької старшини, міщан, простих козаків, навіть селян.

І. Максимович не обмежував функції колегіуму підготовкою священників, тут давали й загальну освіту. Світське населення цей навчальний заклад приваблював тим, що в ньому вивчались предмети, які гарантували високу якість освіти, можливість продовжити її в Києво-Могилянській академії, університетах Заходу [8, с. 30]. Процес розвитку і становлення Чернігівського колегіуму був досить тривалим, що зумовлювалося, в першу чергу, пануванням класної, а не предметної системи викладання, тобто один учитель

навчав усім дисциплінам і разом з учнями переходив до вищого курсу. Упродовж 1700–1705 рр. було відкрито 5 класів: 3 граматичні (інфими, граматика та синтаксими) та по 1 класові поетики і риторики, тобто щороку з переходом учнів до вивчення вищого курсу відкривався новий клас. Викладання предметів здійснювалося українською, російською та латинською мовами. Та все ж основна увага в колегіумі приділялася опануванню латині. Курси поетики, риторики та філософії, які були наступними після граматичних класів, викладалися латинською мовою. У курсах поетики та риторики вивчали теоретичні засади античної поезії та красномовства, вчилися писати поетичні твори латинською та польською мовами, складати і проголошувати промови, панегірики, проповіді та ін. Курс чернігівської риторики закінчувався викладанням логіки з діалектикою. Однією з головних цілей цього заключного розділу риторики було навчити студентів логічно мислити, правильно будувати докази, застосовувати вірну та переконливу аргументацію, вміти дискутувати [13, с. 72–73].

Як бачимо, вже в перші роки існування Чернігівського колегіуму його засновником І. Максимовичем, першим префектом А. Стаховським та іншими викладачами була проведена колосальна робота з облаштування освітнього закладу й організації навчально-виховної роботи в ньому. Чернігівський колегіум своїм внутрішнім устроєм уподібнювався до Києво-Могилянської академії: основними його освітньо-виховними принципами стали усестановість та демократичність освіти; боротьба за українську культуру і ментальність, що перетворило новостворений навчальний заклад у вагомий осередок просвіти Лівобережної України.

Істотний вплив на формування світоглядної позиції І. Максимовича мав суспільно-культурний зміст (українська державність, соціально-економічний розвиток, культура) історичного часу, в якому жив просвітник.

Українська державність наприкінці XVII – на початку XVIII ст. зазнала відчутних змін, серед яких: значні демографічні втрати внаслідок національної революції (1648–1676 рр.); територіальний розкол українських земель у результаті підписання між Росією та Польщею «Вічного миру» в 1686 р.; втрата обмеженої автономії; погіршення політичного та соціально-економічного становища тощо [1, с.175–177].

Культура народу є фундаментальною у процесі розвитку і укріплення поглядів, ідей, переконань, цінностей тощо, а, отже, виступає вагомим фактором у формуванні світоглядних орієнтацій окремої особистості. На розвиток культурного життя України кінця XVII – початку XVIII ст. український вплив мав розподіл її земель між двома державами, та все ж на Лівобережжі зберігалися інститути української державності, а гетьман Іван Мазепа проводив свідому державну політику щодо підтримки церкви та освіти, за його гетьманування зростала роль єпископських кафедр та монастирів [4, с. 8]. Міцний козацький дух, який панував в Україні у той час, виховав у І. Максимовича стійкі національно-патріотичні почуття, що стали підґрунтям формування його педагогічної позиції. У педагогічно-просвітницькій діяльності педагога знайшли відображення ідеї духовно-морального виховання, загальнодоступної національної освіти, гуманізації та демократизації освіти тощо. Просвітник активно проводив благодійницьку роботу: фінансово підтримував книгодрукування, облаштовував навчальний корпус створеного ним Чернігівського колегіуму,

надавав грошові і матеріальні пожертви на будівництво церков, займався місіонерською діяльністю тощо.

Зазначимо, що «світогляд може мати місце лише там, де є «само-», тобто самоздобуття, самовиховання, саморозвиток, самовдосконалення, самоосвіта» [14, с.12]. У формуванні світоглядних орієнтацій І. Максимовича особливе місце належить його постійному особистісному розвитку та самовдосконаленню як педагога і просвітника, обов'язковою умовою якого виступає здатність якнайповніше зреалізувати свій потенціал. Безумовно важливим чинником формування педагогічного світогляду І. Максимовича був його суб'єктивний внутрішній світ, тобто система цінностей, ідеалів, його воля, знання, освітні ідеї та переконання тощо. Синтез набутих знань, сформованих цінностей, практичного досвіду та результатів цього досвіду визначив життєву мудрість педагога, якою він керувався у своїй педагогічно-просвітницькій діяльності. Педагогічний світогляд просвітника формувався у ході наполегливої наукової роботи, його ідеї, погляди та переконання стверджувалися та розвивалися у літературних працях, перекладах тощо. Перу автора належать такі відомі роботи, як: «Алфавит собранный, рифмами сложенный...» (1705 р.), «Богородице Дево...» (1707 р.), «Размышление о молитве» (1709 р.) «Осьм блаженства евангельские...» (1709 р.), «Феатрон, или Позор нравоучительный...» (1708 р.), «Царский путь Креста» (1709 р.), «Богомыслие в пользу правоверным...» (1710 р.); «Иллиотропион, или Сообразование с Божественной Волей» (1714 р.) та ін.

Таким чином, у ході дослідження з'ясовано і проаналізовано ключові чинники формування педагогічного світогляду Іоанна Максимовича (1651–1715 рр.): 1) родинний устрій; 2) навчально-виховне середовище Києво-Могилянської колегії; 3) релігійне і світське оточення; 4) суспільно-культурні перетворення кінця XVII – початку XVIII ст.; 5) постійний особистісний розвиток та самоудосконалення. Кожен із названих чинників на окремому етапі життя І. Максимовича мав домінуючий вплив на формування його педагогічної позиції, утвердження його як обдарованого педагога і просвітника, талановитого літератора.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів обраної проблеми. У наступних наукових розвідках уважаємо за доцільне зупинитися на вивченні передумов формування педагогічного світогляду Іоанна Максимовича.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Бойко О. Д.* Історія України : навч. посіб. – 3-тє вид. / О. Д. Бойко. – К. : Академвидав, 2008. – 688 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [гол. ред. В. Т. Бусел]. – К. ; Ірпінь : Перун, 2005. – 1728 с.
3. *Гончаренко С.* Український педагогічний словник / Семен Гончаренко – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
4. *Ісаєвич Я.* Освітній рух в Україні XVII ст.: східна традиція і західні впливи / Ярослав Ісаєвич // Київська старовина. – 1995. – № 1 – С. 2–9.
5. Києво-Могилянська Академія в іменах : XVII–XVIII ст. : енциклопед. вид. / [ред. В. С. Брюховецький]. – К. : Академія, 2001. – 736 с.
6. *Кислашко О. Д.* Туптало, І. Максимович та Є. Прокопович про духовно-моральне виховання / Олександр Кислашко // Українська література в загальноосвітній школі. – 2010. – № 12. – С. 38–40.
7. *Мащенко С.* Філософсько-освітні принципи Чернігівського науково-літературного кола кінця XVII – початку XVIII ст. / Станіслав Мащенко // Українознавство. – 2004. – №1–2. – С. 352–355.

8. *Мащенко С.* Чернігівські Афіни : до 300-річчя заснування Чернігівського колегіуму / Станіслав Мащенко // Людина і світ. – 1994. – № 6. – С. 29–32
9. *Мойсеюк Н. Є.* Педагогіка : [навч. посіб.] / Н. Є. Мойсеюк. – 5-те вид., доп. і перероб. – К. : [Б. в.], 2007. – 656 с.
10. *Морозов О.* Святитель народився в Ніжині : життя та діяльність митрополита Іоанна Максимовича, Святителя Тобольського [Електронний ресурс] / О. Морозов. – Режим доступу: <http://nigin-museum.do.am/publ/1-1-0-23> (дата звернення: 10.12.2014). – Назва з екрана.
11. *Павленко С.* Духовні побратими Івана Мазепи / Сергій Павленко // Пам'ять століть. – 2001. – № 6 – С. 34–56.
12. Педагогический словарь : в 2 т. Т. 1 / [гл. ред. И. А. Каиров]. – М. : Изд-во Акад. пед. наук, 1960. – 774 с.
13. *Травкіна О. І.* Чернігівський колегіум : до 300-річчя заснування / Ольга Травкіна // Український історичний журнал. – 2000. – № 5. – С. 68–78.
14. Філософія : навч. посіб. / [Л. В. Губерський, І. Ф. Надольний, В. П. Андрущенко та ін.] ; за ред. І. Ф. Надольного. – 6-те вид., випр. і доп. – К. : Вікар, 2006. – 455 с.
15. Філософський енциклопедичний словник / [гол. редкол. В. І. Шинкарук]. – К. : Абрис, 2002. – 742 с.
16. *Хижняк З. І.* Історія Києво-Могилянської Академії / З. І. Хижняк, В. К. Маньківський. – К. : Академія, 2003. – 184 с.
17. *Чорний О.* Специфіка розгляду онтологічних проблем в історії української філософії та їх сучасне тлумачення / Олександр Чорний // Сіверянський літопис. – 2007. – № 5. – С. 128–170.

ОЛЕСЯ ПОГРЕБНЯК

КЛЮЧЕВЫЕ ФАКТОРЫ ФОРМИРОВАНИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО МИРОВОЗЗРЕНИЯ ИВАНА (ИОАННА) МАКСИМОВИЧА (1651–1715 ГГ.)

Выделен и проанализирован комплекс ключевых факторов формирования педагогического мировоззрения Ивана (Иоанна) Максимовича в образовательном пространстве конца XVII – начала XVIII в.

Ключевые слова: Иван (Иоанн) Максимович, мировоззрение, педагогическое мировоззрение, педагогическая деятельность, факторы формирования педагогического мировоззрения.

OLESIA POGRIBNIAK

KEY FACTORS IN THE FORMATION OF EDUCATIONAL VIEWS OF IVAN (IOANNES) MAKSYMOVYCH (1651–1715)

The profound studying of historic-educational heritage of the past has become more relevant in the last few decades. The history of Ukrainian education science is abundant in the names of the renowned educators and cultural activists, whose devoted work served to national state rebirth and strengthening. In the pleiad of eminent Ukrainian educators of the late XVII – first third of XVIII centuries a special place belongs to Ivan (Ioannes) Maksymovych (1651–1715).

The personality of I. Maksymovych, his life and creative career, his rich literary heritage, social-educational, cultural and ecclesiastical activity attract the attention of Ukrainian and foreign researchers (S. Zhuravliov, S. Mashchenko, M. Skosyrev, S. Fomina and others). Along with that, the problem of educational views development of I. Maksymovych is underexamined and has fragmentary character; it demands systematic and integrated studying as well as generalization. In this respect the identification and analysis of the key factors in the formation of educational views of I. Maksymovych is of paramount importance.

The analysis of academic literature shows that the notion “views” is understood by the researchers as a system of knowledge, opinions and convictions, which regulate the attitude of a person to himself / herself, to his her position in the word. Contemporary philosophy

defines the notion “views” as a complex of generalized knowledge and beliefs of a person about himself / herself and the surroundings; as a combination of values, convictions and directions, which influence a person’s assessment of his / her place in the world, his life calling. Educational views determine the system of generalized outlook on the world and its trends, accumulated in the process of teaching and educating activity; they reflect the attitude of a person to the nature and the social life phenomena.

The educational views of I. Maksymovych had been forming throughout all his life and painstaking work as well as untiring activity under the influence of a series of significant factors.

In the course of our research we identified and analyzed the key factors in the formation of educational views of I. Maksymovych, amongst which we single out the following: 1) family composition (parents Maxim and Euphrosyne Vasylykivskis and a multi-child family – brothers Vasyly, Petro, Dmytro, Grigory, Mykhailo, Anton (all of them in due time served in the Cossak army); orthodox family traditions etc.) Being devoted to the church Ivan’s parents infused their son with love and faith in God, moral values and culture, the feeling of compassion and the desire to help the destitute. At his own home Ivan got elementary education; 2) academic environment of Kyiv-Mohyla Academy (the teaching staff and the circle of students, educational programme of the Academy). During the period of his studying at the Academy I. Maksymovych was thoroughly learning Latin and Old Church Slavonic, cultivating his versification skills and mastering rhetoric art. In this period his educational views were forming, i. e. the views of moral education of a personality on the basis of Christian religion; 3) religious and secular surroundings (vergers, associates and likeminded people i. e. the members of Chernihiv literary-philosophical circle, teachers and students of Chernihiv Academy) I. Maksymovych was concerned about education and morality improvement of the clergymen, wrote poems and published books of church-didactic character, in which he reflected his educational ideas; 4) social-cultural changes of the late XVII – early XVIII centuries (Ukrainian statehood, social-economic development, culture) provided the unique opportunity for the educator’s outlook extension and found their reflection in his many-sided creative heritage; 5) constant individual self-development and self-improvement of I. Maksymovych (reading and translation of foreign philosophers’ works, active educational and literary activity) became the basis for the formation of his outlook orientations and for the realization of his personal pedagogical and educational potential.

Keywords: *Ivan (Ioannes) Maksymovych, views, educational views, educational activity, factors in the formation of educational views.*

Одержано 12.01.2015, рекомендовано до друку 21.01.2015.